

Kenraalimajuri Kalervo Sipi, kuva: Sirkka Ojala

Kenraalimajuri Kalervo Sipin puhe YH-päivän maanpuolustusjuhlassa Tampereella 14.10.2009

Kunnioitetut sotiemme veteraanit ja lotat, hyvät naiset ja miehet,

Alkaessani valmistella tätä YH-päivän merkeissä vietettävän maanpuolustusjuhlan puhetta käyttäydyin nykypäivään ominaisella tavalla ja menin Googleen. Hakusanalla YH-päivä sain noin kuukausi sitten tulokseksi 48 700 osumaa ja hakusanalla YH, 1939 muhkeat 226 000 osumaa. Näyttää siltä, että aiheesta ainakin kirjoitetaan ja paljon. Hakusanalla YH-päivä tosin taisi löytyä enimmäkseen juttuja yksin- tai

yhteishuoltajuudesta. Tämän pidemmälle en kuitenkaan Googlessa edennyt, vaan kaivoin perusteet vuoden 1939 ylimääräisiin harjoituksiin Talvisodan Pikkujättiläisestä Pääesikunnan lakimiehenä tuntemani Kalevi Klefströmin kirjoituksesta ja täydensin sitä muista lähteistä sekä omilla mielipiteilläni:

Tuo sotavuosina tuttu kirjainlyhenne YH tulee sanoista ylimääräiset harjoitukset, joilla tarkoitetaan Suomessa syksyllä 1939 ennen talvisotaa toimeenpantuja armeijan kertausharjoituksia.

Saksan hyökättyä syyskuun alussa Puolaan valtioneuvosto oikeutti jo samana päivänä puolustusministeriön kutsumaan 7 500 reserviläistä ylimääräiseen kertausharjoitukseen. Viikkoa myöhemmin kutsuttiin heinä-elokuussa 1939 kotiutetun ikäluokan kolmannes takaisin palvelukseen suojajoukkojen vahvistukseksi. Neuvostoliiton ja Viron suhteiden kiristyttyä syyskuun puolivälin jälkeen, ehdotti Suomen Marsalkka Mannerheim puolustusministeri Juho Niukkanen puolustusvoimien ryhmittämistä suojajoukkoryhmittämiseen. Kun Suomen hallitus sai 5. lokakuuta kutsun lähettää neuvottelijoita Moskovaan, hyväksyttiin osittaista liikekannallepanoa koskeva ehdotus 6.10. ja ensimmäiseksi YH-päiväksi käskettiin 10.10.1939.

Seuraavana päivänä Mannerheim teki puolustusministerille esityksen täydellisen liikekannallepanon suorittamisesta perustellen esitystään seuraavasti: *"Nykyisen tilanteen huomioon ottaen ja erikoisesti kiinnittämällä huomiota siihen etumatkaan, mikä venäläisillä jo mobilisoiduilla joukoilla on ja kun lisäksi on todettu, että nämä joukot ovat liikkeellä Suomeen päin, pidän tarpeellisena, että me nyt ja viipymättä ryhdyimme kaikkiin yleisiin liikekannallepanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Välttääksemme kuitenkin vielä tässä vaiheessa sen huomion herättämistä, minkä liikekannallepanojulistus tekee, esitän että jatkotoimenpiteet suoritetaan henkilökohtaisilla kutsuilla ylimääräisen harjoituksen puitteissa."*

Valtioneuvosto hyväksyi esityksen ja lokakuun puolivälissä perustettiin kaikki yhdeksän kenttäarmeijan divisioonaa. YH:n toisessa vaiheessa perustettiin käytännöllisesti koko loppu kenttäarmeija 14. lokakuuta – eli tänään päivälleen 70 vuotta sitten. Joukkojen pääosa oli puolustusryhmittämissä valtakunnan rajoilla 20. lokakuuta -39 tienoilla. Käytännössä kaikki reserviin kuuluvat, eli alle 60-vuotiaat upseerit ja alle 40-vuotiaat aliupseerit sekä miehet, oli kutsuttu kertausharjoituksiin. Kolmatta sataatuhatta suomalaista valmistautui vastaanottamaan suurvallan miljoona-armeijaa.

Wikipediassa tämä asia ilmaistaan hieman väritteisesti seuraavin sanoin: *Ylimääräiset harjoitukset, YH tai Ylimääräiset kertausharjoitukset olivat Suomen poliittisen johdon ja sodanjohdon yritys peittää se tosiasia, että Suomi suoritti lähes täydellisen*

liikekannallepanon eli mobilisaation lokakuussa 1939 ilman, että ilmassa olisi ollut aivan välitöntä sodanuhkaa.

Tämä mielestäni asenteinen teksti on hyvä esimerkki siitä, miksi nykyään kehotan Wikipedian suhteen lähdekriittisyyteen. Eikö ilmassa todellakaan ollut sodan uhkaa? Muistakaamme, miten Marski perusteli tekemäänsä esitystä. Toisaalta Saksa oli salamasodassa syyskuussa murskannut muutamassa viikossa yhdessä silloisen liittolaisensa Neuvostoliiton kanssa Puolan. Neuvostoliitto puolestaan kierteli pienten valtioiden ovilla kauppaamassa liittosopimuksia. Ensimmäisenä oli vuorossa Viro, joka 28.8. solmi tukikohtasopimuksen, runsaan viikon kuluttua allekirjoitti sellaisen Latvia ja 11.10. suostui Neuvostoliiton etupiiriin siirretty Liettua liittoon.

Neuvostotukikohtien perustaminen oli varsinkin Virossa yllätys. Toisin kuin Suomessa, Virossa neuvottelut tukikohdista salattiin kansalta. Viron ulkoministerin oli kerrottu matkustavan Moskovaan allekirjoittamaan vain kauppasopimusta. 70 vuoden takaisissa virolaislehdissä silmiinpistävä piirre oli positiivinen ja optimistinen suhtautuminen tukikohtiin. Sopimuksen vakuutettiin pitävän Viron sodan ulkopuolella ja samalla hehkutettiin uutta kaupallista yhteistyötä. Reilu puoli vuotta myöhemmin Viro kuitenkin liitettiin laukaustakaan ampumatta Neuvostoliittoon.

Suomi sai siis 5.10. kutsun Moskovaan neuvottelemaan ”konkreettisista poliittisista kysymyksistä”, kuten sanamuoto kuului. Suomi valitsi heti kättelyssä toisen linjan kuin Baltian maat. Suomi ei alistunut, koska se tahtoi elää! Suomi varautui pahimman varalle julistamalla tosiasiallisesti yleisen liikekannallepanon. Koska venäläisiä ei haluttu ärsyttää, tapahtui armeijan saattaminen lähes täyteen valmiuteen ylimääräisten harjoitusten, YH:n nimellä.

Neuvostoliitto vaati Kannakselta niin laajoja alueita, että niiden luovuttaminen olisi tuhonnut sittemmin Mannerheim-linjana tunnetuksi tulleen pääpuolustuslinjan. Suomenlahden saaria olisi ehkä voitukin antaa puna-armeijan käyttöön, mutta Hangon luovuttamista sotilas- ja laivastotukikohdaksi pidettiin liian vaarallisena. Suomen kansa oli hallituksen linjan takana ehkä yllättävänkin rauhallisena ja yksimielisenä. Itänaapuriin ei luotettu! Perivihollisen Venäjän toimiin suhtauduttiin tuolloin äärimmäisen kielteisesti.

Kun Neuvostoliitto sitten 30. marraskuuta 1939 hyökkäsi ilman sodan julistusta maalla, merellä ja ilmassa, oli Suomen armeija henkisesti ja fyysisesti valmis, mutta ei materiaalisesti. Ylipäälliköksi valittu Mannerheim paalutti talvisodan ensimmäisessä päiväkäskyssään kansakunnan linjan: *”Tämä sota ei ole mitään muuta kuin Vapausotamme jatkoa ja loppunäytös. Me taistelemme kodin, uskonnon ja Isänmaan puolesta.”*

Viime elokuussa vietettiin Molotov-Ribbentropin sopimuksen 70-vuotispäivää. Ideologisten vihollisten, kansallissosialistisen Saksan ja kommunistisen Neuvostoliiton välinen sopimus oli muodollisesti Neuvostoliiton ja Saksan hyökkäämättömyyssopimus, mutta sen salaisessa liitteessä osapuolet sopivat Euroopan jakamisesta. Neuvostoliitto sai vapaat kädet Baltiassa, Suomessa, Puolan itäosassa ja nykyisessä Moldovassa. Saksalle jäi Euroopan läntinen puoli.

Kreml on aina nähnyt maailman suurvaltojen keskenään jakamina etupiireinä. Tänäpä se toteuttaa etupiirijättelua monin tavoin. Venäjä on valmis käyttämään sotilaallista voimaa intressiensä edistämiseen myös omien rajojensa ulkopuolelle, kuten elokuussa 2008 kärjistänyt Georgian kriisi osoitti. Kriisissä Venäjä ei noudattanut kansainvälisen yhteisön keskeisiä periaatteita.

Georgiassa käydyssä sodassa Venäjä selviytyi taktisessa mielessä voittajaksi, mutta voitto taisi olla Pyrhoksen voitto. Sota kärjisti Venäjän suhteita Yhdysvaltain, NATO:n ja EU:n kanssa. Venäjän kansainvälinen maine ja julkikuva kärsivät, kun taas NATO:n sisäinen koheesio senkun vahvistui.

Lokakuun alussa julkistettiin EU:n riippumattomalta asiantuntijalta tilaama perusteellinen selvitys Georgian sodasta. Selvityksen mukaan Georgia aloitti sen ja Venäjällä oli oikeus vastata hyökkäykseen siinä määrin kuin se oli tarpeen Etelä-Ossetiassa sopimuksen nojalla olleiden venäläisten rauhanturvaajien puolustamiseksi. Sen sijaan Venäjä ylitti kansainvälisen laillisuuden rajat edetessään Georgian puolelle ja tuhotessaan georgialaiskohteita vielä tulitaukosopimuksen jälkeen. Sekä Georgia että Venäjä näyttävät lausunnoissaan poimineen selvityksestä rusinat pullasta. Venäjän on kuitenkin syytä ottaa vakavasti selvityksen tuomio etupiiripolitiikalle.

Viime päivinä Venäjä on osoittautunut maailman suurimmaksi öljyntuottajaksi. Energian – niin öljyn kuin kaasunkin - myyntituloillaan itäinen naapurimme parantaa muun muassa rapakunnossa ollutta armeijaansa. Uutta huipputeknologiaan perustuvaa kalustoa hankitaan ennätysmäärin. Armeijan toimintakapasiteettia parannetaan myös lisäämällä suuria sotaharjoituksia, joista yksi järjestettiin lähiaikoina Itämerellä.

Valtioneuvoston tämän vuoden puolustuspoliittisen selontekomme tekstin mukaan Venäjä tavoittelee asemansa palauttamista. Venäjälle on tärkeää 1990-luvulla tehtyjen, sen epäedullisiksi kokemien ratkaisujen muuttaminen. Näitä tyytymättömyyttä aiheuttaneita tapahtumia ja tehtyjä päätöksiä ovat muun muassa ETYJ:n roolin muuttaminen, TAE-sopimukseen liittyvät ongelmat, NATO:n laajentuminen ja Kosovon itsenäistymiseen johtaneet tapahtumat. Yhdysvaltojen ohjuspuolustushankkeen osien sijoittamisen suunnittelu Tsekin tasavaltaan ja Puolaan on koettu Venäjään kohdistuvana hankkeena.

Mielenkiintoinen ainakin kaltaiseni vanhan ohjusmiehen mielestä on ollut viime aikoina käyty keskustelu Iranin uhkaa vastaan suunnatun ohjuskilven osien sijoittamisesta Puolaan ja Tsekiin. USA:n presidentti Barack Obama on toteuttanut jo vaalikampanjassaan esille nostamansa aikomuksen tarkastella uudelleen ohjuspuolustusta. Onko hänen päätöksensä luopua koko hankkeesta sitten viisasta, siihen en halua ottaa kantaa. Mutta, saihan presidentti Obama tämän vuoden Nobelin rauhanpalkinnon.

Yhdysvallat korvaa tämän luopumispäätöksen jälkeen maalta ammuttavia ohjuksia mereltä ammuttavilla. Osa ohjuksista on tarkoitettu sijoittaa Pohjois-Eurooppaan, jopa Itämeren alueesta puhutaan. Jonkinlaisena ohjusasiantuntijana haluan kuitenkin korostaa ennakkovaroituksen merkitystä. Tuhottavan ohjuksen laukaisusta on saatava ennakoilmoitus mahdollisimman pian. Tässä mielessä Tsekiin suunniteltu tutkajärjestelmä olisi ollut elintärkeä. Juuri nuo tutkat olisivat kuitenkin Moskovan mielestä horjuttaneet Venäjän ydiniskukykyä.

Moskovassa presidentti Obaman päätöstä tervehdittiin ymmärrettävästi ilolla. Pääministeri Vladimir Putin kiitteli tätä ”oikeaa ja rohkeaa päätöstä” toivoen, että sitä seuraa uusia samankaltaisia.

Ohjuskieltohankeesta luopuminen on joka tapauksessa positiivinen avaus Yhdysvaltain ja Venäjän viime aikoina ryvettyneiden suhteiden parantamiselle. Lähinnä se voi helpottaa neuvotteluja uudesta strategisista ydinaseita vähentävästä START-sopimuksesta. Nykyinen sopimushan päättyy joulukuussa. Ennen kaikkea Yhdysvallat odottaa nyt vastapalvelusta. Washingtonille ei riitä Venäjän syyskuussa antama ilmoitus luopua Iskander-ohjusten sijoittamisesta Kalinigradiin - varsinkin kun Moskova sen nopeasti perui, tai ainakin lievensi päätöstään.

Arvoisa YH-päivän juhlaväki, runsaan kuuden viikon kuluttua 70 vuotta sitten syttynyt Talvisota - nuo 105 kunnian päivää - ja sitä seuranneet Jatkosota ja sota Saksaa vastaan olivat loistavia osoituksia meidän suomalaisten yksituumaisuudesta ja halusta panna kova kovaa vastaan silloin, kun itsenäisyytemme on uhattuna. Talvisota osoitti, että puolustusvoimat on koko kansan puolustusvoimat. Jatkosodan ratkaisutaisteluissa armeijamme osoitti lopullisesti halumme säilyä itsenäisenä.

Itsenäisyyden säilyttämiseen tarvitaan väline. Meille suomalaisille tämä väline tänä päivänäkin on puolustusvoimat, omat puolustusvoimat. Suomen puolustuksen perustana on tuloksellinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Lähtökohtana siinä on, ettei Suomeen kohdistuvan sotilaallisen voimankäytön tai sillä uhkaamisen mahdollisuutta voi sulkea pois. Suomeen ei kuitenkaan arvioida kohdistuvan sotilaallista uhkaa ilman, että se olisi laajempaa kansainvälistä konfliktia.

Suomi ylläpitää uskottavaa kansallista puolustusta, joka ottaa mahdollisimman hyvin huomioon kansainvälisen sopimusjärjestelmän, sekä varautuu torjumaan tuon mahdollisen maahamme kohdistuvan sotilaallisen voimankäytön ja sillä uhkaamisen. Päämääränä on ennaltaehkäisy siten, että ylläpidettävä puolustuskyky ja kulloisenkin tilanteen mukainen puolustusvalmiutemme tekevät jo ennalta arvioiden sotilaalliset toimet maamme vastaan kannattamattomiksi. Uskottavuuden perustan muodostavat hyvin koulutetut, suorituskykyiset ja nykyaikaisesti varustetut joukot sekä korkea maanpuolustustahto.

Puolustussuunnittelumme perustuu siihen, että vastaamme kaikissa tapauksissa itse maamme puolustamisesta ja siihen, että koko maata puolustetaan. Yleiseen asevelvollisuuteen ja laajaan reserviin pohjautuva alueellinen puolustusjärjestelmä on oloihimme suunniteltu ja meille parhaiten sopiva ratkaisu, tarpeen mukaan modernisoituinakin.

Suomen turvallisuus on tänään varmasti parempi kuin koskaan ennen itsenäisyytemme aikana. EU:n ja NATO:n laajentuminen sekä Venäjän poliittinen ja taloudellinen muutos ovat vakiinnuttaneet oloja Suomen lähialueella. Siitä huolimatta jännitteet etenkin Baltian maiden ja Venäjän sekä Puolan ja Venäjän välillä ovat edelleen nähtävissä.

Puolustusministeri Jyri Häkämies vieraili syyskuun loppupuolella taasen Yhdysvalloissa. Tällä kertaa sana Russia, Venäjä ei noussut hänen puheistaan aikaisemmalla voimalla median otsikoihin. Venäjä on kuitenkin aina ollut Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan keskeisesti vaikuttava tekijä, johon on liitetty niin pelkoja kuin toiveitakin. Venäjän kehitys on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen jakautunut ajallisesti kahteen osaan: koko 90-luvun jatkuneen heikentymisen ja hajaantumisen aikaan ja tällä vuosisadalla alkaneeseen kasvun ja nousun aikaan. Edellisessä jaksossa Venäjän aseellinen voima supistui murto-osaan neuvostovallan aikaisesta. Nykyisen nousukauden aikana asevoimien varustaminen on aloitettu uudelleen – ja nopealla tahdilla. Venäjä pyrkii vastaamaan uhkiin ylläpitämällä riittävän pidäkkeen tarjoavia, noin miljoonan sotilaan vahvuisia asevoimia. Sen puolustusbudjetti on viime vuosina ollut luokkaa 2.6 – 2.8 % bruttokansatuotteesta.

Hyvät naiset ja herrat, valtiojohton ohjaus puolustuksen kehittämiseksi on vuodesta 1997 lähtien annettu valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisina selontekoina noin neljän vuoden välein. Viimeisin, tänä vuonna annettu selonteko sisältää selkeät puolustuskyvyn ylläpidon toimintalinjat ensi vuosikymmenen puoliväliin saakka. Mielestäni on välttämätöntä, että tulevaisuudessakin valtiojohto määrittää puolustusvoimien kehittämisen perusteet aina kahdeksaksi - kymmeneksi vuodeksi eteenpäin. Sitä edellyttää jo puolustusvoimien laajimpien materiaalihankkeiden kesto, joka helpostikin on vuosikymmenen mittainen. Myös henkilöstön osaamisen ylläpito vaatii kestävätkin perusteet pitkälle aikavälille.

Vuoden 2009 selonteon toimeenpanon ohella puolustusvoimissa katseet ovat jo kohdistuneet ensi vuosikymmenen puolivälin jälkeiseen aikaan. Tarkoitus on lähivuosina laatia lähtökohdat sille, millaiset puolustusvoimat Suomessa tulisi olla vuosikymmenen lopulla ja miten ne muodostavat sillan edelleen 2020-luvulle. Perustana on puolustusvoimien ykköstehtävästä, Suomen sotilaallisesta puolustamisesta, johdettavat vaatimukset. Sisäisistä muutostekijöistä suurimpina voidaan pitää asevelvollisten ikäluokkien pienenemisen ohella puolustuksen kustannustason nousua, joka edelleen on jyrkempää ja nopeampaa kuin yleisen hintatason muutos. Näillä tekijöillä on suora vaikutus puolustusvoimien varustamiseen ja vahvuuteen. Pohdittavaksi tulee myös, millaisia puolustusperiaatteen kehittämistarpeita syntyy. Niin ikään on selvitettävä, millainen on organisaation oltava ja mitä puolustushaarojen perusrakenteita vaaditaan. Viimeksi mainittu onkin eräs vuoden 2009 selonteossa mainittu erillinen selvitystehtävä.

Puolustusvoimien tärkein haaste tänään on olla ympäristöön nähden riittävän tehokas ja osoittaa uskottavaa kansallista puolustuskykyä. Puolustusvoimat on kriisin varalta ylläpidettävä organisaatio. Sen edellytetään pystyvän kohtaamaan suuret ja yllättävätkin muutokset toimintakykynsä säilyttäen.

Arvoisa YH-juhlan väki, marraskuun lopulla tulee täyteen 70 vuotta siitä, kun alkoi sarja sotia, joiden aikana testattiin verisesti haluamme säilyttää itsenäisyytemme. Meidän tulee aina kiitoksella muistella tuota menneiden sukupolvien, sotiemme veteraanien tekemää työtä. Nuo itsenäisen Suomen vaaran vuosina mukana eläneet ovat jättäneet meille perinnöksi vankan tietoisuuden siitä, että vain kansa, joka on valmis tarvittaessa maatansa puolustamaan, voi säilyttää paikkansa itsenäisten kansakuntien joukossa. Meillä nykysuomalaisilla on syytä kiittää niitä vastuunkantajia, isiämme ja isoisiämme sekä heidän rinnallaan taistelleita kaikkia Suomen naisia, jotka saavuttivat käymissämme sodissa voiton, joka takasi maamme itsenäisyyden säilymisen.